

Le Roi est mort – smrť kráľovského kajúcnika

Karol Gazdík

1. septembra 2022 ✚ *História*

Prvý september je, okrem iného, aj dátum, kedy v roku 1715 „zavrel oči na večnosť“ veľký francúzsky kráľ Ľudovít XIV., ktorý predstavuje synonymum Francúzska druhej polovice 17. a začiatku 18. storočia. Poznačil túto dobu svojou osobou – pozitívne i negatívne. Negatívnym rysom jeho politiky bolo enormné, ale nie ruinujúce, zadĺženie krajiny. Taktiež aj celý rad jeho vojen mu do dobrého hodnotenia nepridáva.

Vo svojej márnomyseľnosti obdivoval sám seba a dospel až k istému stupňu sebazbožňovania, čoho odrazom je aj jeho prívlastok Kráľ Slnko.

No kultúrny odkaz, s ktorým prišiel, pretrval aj po jeho smrti. Však ako aj sám povedal: „*Odchádzam, ale Francúzsko ostáva naveky.*“ Francúzsky spôsob života sa stal vzorom životného štýlu, francúzština vybraným jazykom európskej elity. Francúzska architektúra, umenie a v neposlednom rade i móda mali rozhodujúci vplyv na utváraní životného štandardu zvyšku kultúrnej Európy.

Ľudovít XIV. prijíma benátskeho dóžu Francesca M. I. Lercariho v Zrkadlovej sále paláca Versailles.

zdroj: wikimedia commons

Veľký to kráľ, ktorý mal však na svojom „konte“ aj veľké hriechy. Počnúc hriechom cudzoložstva s *metresami* – dvorom tolerovanými milenkami panovníka, ktoré mali byť jeho dlhodobými sexuálnymi partnerkami. Kráľa z katolíckeho hľadiska neospravedlňovalo ani to, že kráľovské sobáše boli uzatvárané v prevažnej väčšine z politických dôvodov či kvôli dynastickým záujmom, nehľadiac pri tom na osobné panovníkove preferencie. Francúzski králi si však túto skutočnosť „hriechu cudzoložstva“ uvedomovali a dobrovoľne nepristupovali ku sviatostiam – sv. prijímaniu či ku spovediam. Keď však prišlo na „lámanie chleba“ – napríklad ťažko ochorel Ľudovít XV., ktorý svojho predchodcu v tomto ohľade ďaleko tromfol – boli ochotní sa svojich mileniiek vzdať a poslať ich z dvora preč, aby mohli prijať *viaticum*. Samozrejme do času, kedy zistili, že si ich Pán ešte nepovoľáva. Vtedy sa milenky vrátili.

V prípade kráľovských mileniiek je až nepochopiteľné, ako ich dvor hrdý na svojho „mužného“ kráľa rešpektoval a toleroval aj to, že sú zahŕňané obrovskými darmi. Keď však Ľudovít XVI., verný svojej manželke Márii Antoinette, zahrnul darmi kráľovnú, boli z toho škandály a námety na *pasquinaty* o

„hýrivosti sebeckej Rakúšanky“.

Z katolíckeho hľadiska hodnotím ako schizofrenický aj prístup Ľudovíta XIV. k otázkam náboženstva, ktoré bolo hlavne v otázkach zahraničnopolitických úplne ignorované. Ľudovít na jednej strane ako katolícky kráľ „z Božej Milosti“ bojoval vo Francúzsku proti hugenotom (francúzskym kalvínom, protestantom). Ediktom z Fontainebleau zrušil Nantský edikt svojho starého otca Henricha IV., ktorý zaručil francúzskym hugenotom náboženskú slobodu. V dôsledku tohto rozhodnutia bolo viac ako dvestotisíc hugenotov nútených opustiť Francúzsko. Tí, ktorí zostali, boli podrobení tvrdým perzekúciám.

No na druhej strane už Ľudovítovi nevadilo v zahraničnej politike protestantov diplomaticky i finančne podporovať. Cieľ to malo viac než jasný – bojovať proti katolíckym Habsburgovcom, ktorých považoval za rivalov. Dokonca odmietol Habsburgovcom pomôcť, keď čelili osmanskej hrozbe v bitke pri Viedni v roku 1683. Dôvodom bolo to, že získali Alsasko. Počas vojny o španielske dedičstvo poslal Františkovi II. Rákocimu peniaze, aby podporil jeho pripravované povstanie v Uhorsku – posledné stavovské povstanie proti Habsburgovcom.

Vidíme teda, že hriechov mal francúzsky kráľ Ľudovít viac než dosť. Jeho telesná hriešnosť proti šiestemu Božiemu prikázaniu však skončila tam, kde aj začala. Pri milenke. V roku 1675 ako štyridsaťročná vdova po básnikovi Paulovi Scarronovi prišla k dvoru Madame de Maintenon, skromná a vážená žena, osoba jemného a zbožného cítenia. Zatiaľ čo jej predchodkyňa Markíza de Montespan pútala pozornosť svojím zjavom, pani de Maintenon si Ľudovítovu priazeň získala svojou povahou a čistotou ducha. Keď v júli roku 1683 Ľudovítova manželka Mária Terézia Habsburská zomrela, urobil kráľ mimoriadne prekvapivé rozhodnutie. V októbri 1683 sa s Madame de Maintenon pred tvárou Boha tajne oženil. Toto morganatické (nerovné) manželstvo však bolo verejným tajomstvom. Stala sa jeho manželkou, ale nie kráľovnou. Ostala pri kráľovi až do konca jeho života a hoci nemala vlastné deti, vychovávala jeho deti a v kráľovskom paláci vytvorila rodinné prostredie, ktoré Ľudovítovi samému ako dieťaťu veľmi chýbalo.

Madame de Maintenon priviedla kráľa, svojho tajného manžela, k zbožnosti. Začal sa vyhýbať márnوترatným kratochvíľam, ktoré kedysi usporadúval vo svojom milovanom paláci. Versailles sa tak podľa súčasníkov zmenil na chladné a nudné miesto. Zároveň kráľa postihli v závere jeho života osobné rodinné tragédie. V roku 1711 zomrel na kiahne jeho jediný syn, *dauphin* Ľudovít a v roku 1712 zas na osýpky jeho vnuk, tiež Ľudovít, vojvoda burgundský. Pre rodiča je prežitie svojich potomkov, v tomto prípade i dedičov trónu, skutočná tragédia. Ak by sme to nazvali Božím trestom za jeho život, tak bol naozaj tvrdý.

Po bolesti duševnej zastihla kráľa v auguste 1715 i bolesť fyzická – gangréna. Ponúkam vám tu presný opis jeho posledných dní, ktoré sa niesli v znamení utrpenia i pokánia. Hoci Ľudovítovo úprimné pokánie prišlo až v závere jeho života, dôležité je, že prišlo. Nikdy nie je neskoro, ani na smrteľnej posteli.

Z posledných dní Ľudovíta XIV. Vpravo dole je ukážka, ako hrozne môže vyzerat noha zasiahnutá gangrénou. Naľavo od nej je Benoistov ceroplastický (voskový) portrét Ľudovíta XIV. z jesene jeho života, s využitím ľudských vlasov, ktoré rokmi vybledli.

zdroj: snímka z autorovej výučbovej prezentácie PowerPoint

20. august 1715

Ľudovít mal pokojnejšiu noc, počas ktorej pil len trikrát. Kvôli svojej slabosti je nútený si vypočuť omšu zo svojho lôžka. Počas jedenia sa stretal s veľvyslancami. Dnes nešiel k Madam de Maintenon, no pozval ju k sebe. Noha ho bolela o trochu menej a pri rozhovoroch s Madame de Maintenon, Madame de Caylus a markízom de Dangeau vyzeral spokojne.

21. august 1715

Georges Mareschal zbadal na kráľovej nohe malú čiernu stopu. Markíz de Dangeau vo svojich pamätiach poznamenal, že kráľ mal dnes ešte pokojnejšiu noc, než tú predošlú. Navštívili ho štyria lekári, pričom čakajú ešte na ďalších štyroch. Kráľ v posteli strávil celý deň. O siedmej do jeho komnaty prišla Madame de Maintenon spolu s dvornými dámami za účelom zúčastnenia sa veľkého koncertu. Ľudovít vstal o deviatej z postele, aby sa navečeral. Oblečený bol v *robe-de-chambre*.

22. august 1715

Ľudovít mal do tretej hodiny nepokojnú noc. Po prebudení ho prezreli štyria lekári, ktorí ho minule nevyšetrili. Niektorí sa priklonili na stranu Mareschala s tým, že kráľ trpí horúčkami každú noc a nariadili liečbu za účelom zmiernenia horúčky. Avšak kráľa trápili viacej bolesti v zabandážovanej nohe, než horúčky. O siedmej pije pohár vody s peruánskou kôrou, následne oslie mlieko na zmiernenie horúčky.

23. august 1715

Philippe de Courcillon, markíz de Dangeau poznamenal: „*Kráľ prežil pokojnú noc. Jeho noha nás znepokojuje. Kráľ v nej cíti neustálu bolesť.*“

24. august 1715

Ľudovít je opäť v bolestiach. Prijal finančný „koncil“, potom pokračoval v práci s kancelárom. Večer k sebe pozval šľachtu, aby bola účastná jeho prezliekania do plášťa a následnej večere. Bolo to naposledy, čo tak učinil. Počas večere ho začala noha veľmi bolieť, preto bola šľachta rozpustená a odobral sa do postele. Z jednej čiernej stopy sa stali viaceré. Jeho noha sa stala obeťou gangrény. Mareschal pochopil, že kráľ pomaly zomiera. Lisolette von der Pfalz poznamenala: „*Kráľova choroba ma tak znepokojuje, až sa mi srdce chveje.*“ Kráľ si uvedomuje vážnosť situácie a žiada preto otca Le Telliera o spoveď.

25. august 1715

Gazette v predchádzajúci deň vydal optimistickú lekársku správu, no dnes je kráľov stav vážny. Gangréna rýchlo postupuje. Je nedeľa, sviatok svätého Ľudovíta. Hovorí sa, že v tento deň sa slnko nachádza priamo nad *Grand Canal* a perfektne zapadá do koncepcie zámku Versailles, ako aj kráľovej spálne. Ľudovít mal hroznú noc, v nohe ho veľmi bolelo, no nechcel aby mu čokoľvek pokazilo dnešný slávnostný deň. Bolo zvykom, že kráľa v tento deň zobúdzali zvuky bubnov a trumpiet, na ktoré hrala garda. Kráľ navrhol, aby mu pri obede hralo 24 huslistov.

Ráno zvolal radu, ktorej oznámil, že svoju domácnosť, civilnú, ako aj armádu zveruje synovi po Madame de Montespan – vojvodovi de Maine. Podvečer má kráľ triašku a žiada o *viaticum*. Vykoná spoveď, prijíma rozhrešenie a o ôsmej za ním príde kardinál Rohan so sprievodom a pochodňami. Nesie so sebou *viaticum* a olej na posledné pomazanie. Obrad trvá takmer hodinu. Po obrade pošle Ľudovít po svojho synovca, vojvodu d'Orleans a vojvodu de Maine. S každým vedie krátky súkromný rozhovor. Vojvoda d'Orleans bude francúzskym regentom. Závesy na kráľovej posteli ostávajú zatiahnuté, pred zámkom sa zhromažďuje šľachta a správy o poslednom pomazaní sa šíria davom.

26. august 1715

Ľudovít hovorí svoje slová na rozlúčku. O desiatej mu je noha čistená pomaly až na kosť. Madame de Maintenon celý čas kľáči pri konci kráľovskej postele. Poobede posíla pre svojho pravnuka *dauphina* (titul korunného princa) – budúceho Ľudovíta XV. Kráľ mu hovorí, že ak bude žiť a vládnuť v súlade s Božím zákonom a bude dobrý k poddaným, bude ho čakať pokojný život. Odrádza ho od cesty vojen, pretože práve tie sú skazou národov. Seba a svoje vojenské počiny, kedy vojny viedol dosť ľahkovážne, mu dáva za zlý príklad. Apeluje na dobré vzdelanie, ktoré mu poskytuje Madame de Ventadour a malého *dauphina* zveruje otcovi le Tellierovi. Ľudovítovi niekoľkokrát vyhŕknu slzy, keď požehnáva svojho pravnuka. Na záver mu dá bozk. O pol dvanástej si vypočuje z postele omšu.

27. august 1715

Je utorok, 18 dní od chvíle, kedy sa kráľ sťažoval na bolesť v nohe prvýkrát. V posledné dni sa neobjavila žiadna nová škvrna, no jeho stav sa zhoršoval. Ľudovítova myseľ je jasná, no inak je ako živá mŕtvola. Každý deň mu je noha ošetrovaná bolestivou procedúrou, no vydrží to s kamennou tvárou. Je si vedomý svojho konca a premýšľa nad osudom kráľovstva po svojej smrti. Svojmu kancelárovi prikázal zo škatule plnej dokumentov určitú časť spáliť. Často sa spovedá a trávi čas s Madame de Maintenon. O polnoci si vypočuje omšu a vydá rozkaz, aby do miestnosti nikto nevstupoval.

K večeru pozýva Monsieura de Pontchartrain a dáva mu inštrukcie, aby mu po smrti bolo odobrané srdce a poskytnuté jezuitom tak, ako to urobil aj jeho otec, Ľudovít XIII.

28. august 1715

Streda, na dvore sa objavuje šarlatán, ktorý údajne disponuje zázračným elixírom, ktorý dokáže vyliečiť gangrénu aj v pokročilom štádiu. Pochádza z Marseilles a nazýva sa Le Brun. Po konzultácii s lekármi, ktorým predstavuje svoj nevábne voňajúci elixír, ho kráľovi podá spolu s vínom z Alicante. Kráľ neverí v jeho účinky, no z poslušnosti k lekárom ho vypije. Keď sa ho neskôr spovedník spytuje, či veľmi trpí, odpovie: „Nie. Priat by som si, aby som trpel viac, aby som viac odčinił svoje hriechy.“

29. august 1715

Dnes sa lekári dozvedeli, že sa gangréna rozšírila aj na stehno. Noha postupne hnije a neznesiteľne zapácha. Kráľ si vypočuje omšu. Stráca apetít a upadá do letargie. Elixír neúčinkuje a dvor je čoraz nepokojnejší.

Zdroj: snímka z autorovej výučbovej prezentácie PowerPoint s využitím vlastnej fotografie

31. august 1715

Atmosféra je napätá, noha je mramorovo čierna. Vyzerá, ako keby patrila polročnej mŕtvoľe. Dvor sa pripravuje na smútok. Kráľ je v kóme celý deň. O pol jedenástej večer kapláni prednášajú za kráľa modlitby u jeho lôžka. Ľudovít sa na ich modlitby zobudí a párkrát hlasno zvolá *Ave* a *Credo*. Pred zlatou bránou zámku Versailles sa zhromažďuje ľud a čaká na správu o kráľovej smrti.

1. september 1715

Je nedeľa, o 8:15 kráľ vydýchol naposledy – štyri dni pred svojimi 77. narodeninami. Nekričal a ani sa nezmietať v kŕčoch. Jeho oči aj ústa ostali otvorené. Pleť mal jemne nažltlú a tenkú, črty sa mu trochu zmenili. Telo umyli, prezliekli a posadili na posteľ, aby ho bolo dobre vidieť. Vojvoda d'Orleans, teraz francúzsky regent, predstavil dvoru nového kráľa – Ľudovíta XV. Ten plače, zatiaľ čo ho šľachta víta. Nastáva zvláštna atmosféra. Dvor na jednej strane smúti za kráľom, na druhej sa snaží rozveseliť nového kráľa. 72 rokov po tom, čo sa Ľudovít XIV. stal kráľom Francúzska a Navarska, jeho kraľovanie končí.

Zdroj: snímka z autorovej výučbovej prezentácie PowerPoint

2. september 1715

Ľudovítovo telo je kvôli pitve otvorené. Jeho noha je čierna, srdce a orgány sú odstránené. Telo je následne vložené do olovenej rakvy. Lekári si všimli, že jeho črevá majú dvojnásobnú veľkosť a dokonca v nich našli veľkú pásomnicu.

(Poznámka redaktora: Možno preto mal Ľudovít počas života tak obrovský apetít a zjedol „tony“ jedla, čím udivoval dvor a znepokojoval lekárov.)

Titulný obrázok – Charles Le Brun: *Ludovít XIV. predstavený Vzkriesenému Kristovi svätým*
Ludovítom IX., zdroj: *wikimedia commons*

Zdroj:

Le Roi est mort (Kráľ je mŕtvy). In. Partylike1660.com [online]. Dostupné na:

<<https://partylike1660.com/category/le-roi-est-mort-the-death-of-louis-xiv/>> [cit. 2022-08-28].

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/le-roi-est-mort-smrt-kralovskeho-kajucnika/>